

START-UPLARNI MOLIYALASHTIRISH.

Farg'ona viloyati, Furqat tumani Texnikumi

Biznes asoslari fani o'qituvchisi Qayumova

Nilufarxon Rasulovna

Annotatsiya Ushbu ilmiy-analitik matnda start-uplarni moliyalashtirish tushunchasi, uning iqtisodiyotdagi o'rnini va ahamiyati, zamonaviy moliyalashtirish manbalari hamda mexanizmlari batafsil yoritiladi. Start-up loyihalarini rivojlantirishda ichki va tashqi moliyaviy resurslarning roli, investitsiya jalb qilish usullari, venchur kapital, biznes farishtalar, kraudfanding, davlat grantlari va bank kreditlarining afzalliklari hamda cheklovlari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Shuningdek, start-uplarni moliyalashtirish jarayonida uchraydigan muammolar, tavakkalchiliklar va ularni kamaytirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari innovatsion tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, start-up muhitini rivojlantirish va milliy iqtisodiyotda raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: start-up, moliyalashtirish, investitsiya, venchur kapital, biznes farishta, kraudfanding, innovatsiya, grant, tadbirkorlik.

Bugungi globalashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida start-uplar iqtisodiy o'sishning muhim drayverlaridan biri hisoblanadi. Start-up — bu yuqori innovatsion g'oyaga asoslangan, qisqa vaqt ichida tez o'sish va bozorga yangi mahsulot yoki xizmat olib chiqishni maqsad qilgan tadbirkorlik subyekti hisoblanadi. Biroq har qanday innovatsion g'oya amaliy natijaga aylanishi uchun yetarli moliyaviy resurslarga ehtiyoj sezadi. Shu sababli start-uplarni moliyalashtirish masalasi zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarning dolzarb yo'nalishlaridan biridir. Moliyalashtirish nafaqat start-upning faoliyatini boshlash, balki uni kengaytirish, texnologiyalarni joriy

etish, bozorga chiqish va raqobatbardosh mahsulot yaratish uchun ham zarurdir. To'g'ri tanlangan moliyalashtirish manbasi start-up muvaffaqiyatining asosiy omillaridan biri bo'lib xizmat qiladi.

Start-uplarni moliyalashtirish tushunchasi va ahamiyati

Start-uplarni moliyalashtirish deganda innovatsion g'oyaga ega bo'lgan yangi tashkil etilgan korxonalarni moliyaviy resurslar bilan ta'minlash jarayoni tushuniladi. Ushbu jarayon start-upning hayotiy sikli davomida turli bosqichlarda amalga oshiriladi. Dastlabki bosqichda mablag'lar asosan g'oyani ishlab chiqish, bozorni o'rganish va prototip yaratishga yo'naltiriladi. Keyingi bosqichlarda esa ishlab chiqarish hajmini oshirish, marketing, kadrlar tayyorlash va eksport salohiyatini kengaytirishga e'tibor qaratiladi.

Start-uplarni moliyalashtirishning iqtisodiy ahamiyati quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- yangi ish o'rinlarini yaratish;
- innovatsion mahsulot va xizmatlarni bozorga olib chiqish;
- ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasini kuchaytirish;
- milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish.

Start-uplarni moliyalashtirish manbalari

Shaxsiy mablag'lar (Bootstrapping). Ko'plab start-uplar faoliyatini asoschilarining shaxsiy jamg'armalari hisobidan boshlaydi. Bu usul moliyaviy mustaqillikni ta'minlaydi, biroq resurslarning cheklanganligi sababli o'sish sur'ati sekin bo'lishi mumkin.

Oila va do'stlar investitsiyasi. Dastlabki bosqichda start-uplar ko'pincha yaqinlaridan qarz yoki investitsiya jalb qiladi. Bu usul soddaroq bo'lsa-da, moliyaviy muvaffaqiyatsizlik ijtimoiy munosabatlarga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Biznes. farishtalar Biznes farishtalar — bu tajribali tadbirkor yoki investorlar bo‘lib, ular start-uplarga nafaqat mablag‘, balki bilim va tajriba ham taqdim etadi. Ushbu moliyalashtirish turi start-upning dastlabki rivojlanish bosqichida muhim ahamiyatga ega.

Venchor capital. Venchor kapital yuqori tavakkalchilikka ega, biroq katta daromad keltirishi mumkin bo‘lgan start-uplarga yo‘naltiriladi. Venchor fondlar start-upning ulushiga egalik qilish evaziga yirik investitsiyalar kiritadi va uning strategik rivojlanishida faol ishtirok etadi.

Kraudfanding. Kraudfanding internet platformalari orqali ko‘plab kichik investorlar tomonidan mablag‘ yig‘ish usulidir. Bu nafaqat moliyalashtirish, balki mahsulot yoki xizmatga bo‘lgan bozor qiziqishini aniqlash imkonini ham beradi.

Davlat grantlari va subsidiyalar. Ko‘plab mamlakatlarda, jumladan O‘zbekistonda ham, innovatsion start-uplarni qo‘llab-quvvatlash maqsadida grant va subsidiyalar ajratiladi. Bu mablag‘lar qaytarilmaydi, biroq qat’iy tanlov va hisobot talablari mavjud.

Start-uplarni moliyalashtirishdagi muammolar. Start-uplarni moliyalashtirish jarayonida bir qator muammolar yuzaga keladi. Asosiy muammolardan biri — yuqori tavakkalchilik darajasidir. Ko‘plab start-uplar dastlabki yillarda muvaffaqiyatsizlikka uchraydi. Bundan tashqari, moliyaviy savodxonlikning yetarli emasligi, aniq biznes-rejaning yo‘qligi va investorlar bilan ishonchli munosabatlarni o‘rnatishdagi qiyinchiliklar ham muhim muammolar sirasiga kiradi.

Xulosa qilib aytganda, start-uplarni moliyalashtirish innovatsion iqtisodiyotning ajralmas qismi hisoblanadi. Turli moliyalashtirish manbalaridan oqilona foydalanish start-uplarning barqaror rivojlanishini ta’minlaydi. Davlat, xususiy sektor va investorlar o‘rtasidagi samarali hamkorlik innovatsion muhitni yanada

rivojlantirishga xizmat qiladi. Start-uplarni qo‘llab-quvvatlash orqali iqtisodiy o‘shish, texnologik taraqqiyot va jamiyat farovonligiga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ries, E. (2011). *The Lean Startup: How Today's Entrepreneurs Use Continuous Innovation to Create Radically Successful Businesses*. Crown Business.
2. Blank, S., & Dorf, B. (2020). *The Startup Owner's Manual: The Step-By-Step Guide for Building a Great Company*. Wiley.
3. Damodaran, A. (2012). *Investment Valuation: Tools and Techniques for Determining the Value of Any Asset*. Wiley.
4. Bygrave, W., & Zacharakis, A. (2014). *Entrepreneurship*. Wiley.
5. Shamsiev, M. (2019). *Start-up loyihalarni moliyalashtirish: nazariya va amaliyot*. Toshkent: Ilmiy nashrlar.